

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-65>

УДК 368

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

RESEARCH OF THE FINANCIAL STATE OF INSURANCE COMPANIES DURING THE PERIOD OF MARTIAL LAW

Рибак Олена Миколаївнакандидат економічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1576-7189>**Сенчук Ганна Василівна**студентка,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9412-5044>**Rybak Olena, Senchuk Hanna**

National Aviation University

Авторами розкрито питання фінансового стану страхових компаній України в період політичних катаклізмів, що набуває особливої актуальності за підвищення загального рівня фінансових ризиків та зменшення ліквідності на ринку страхових послуг. Проаналізовано закордонний досвід оцінки фінансового стану страховиків. Запропоновано комплексну уніфіковану систему оцінки фінансового стану страхових компаній, що врахує визначення різних типів ризиків, введе ризик-орієнтований підхід до оцінки капіталу, сформує окремі вимоги до управління та контролю, підтримає досвід Європейського Союзу у розкритті інформації, формуванні та оприлюдненні звітності, впровадить регулярні стрес – тести та інші інструменти. Означена система має також взяти до уваги досвід міжнародних рейтингових агенцій та професійних організацій, що працюють на ринку страхових послуг України.

Ключові слова: страхова компанія, фінансовий стан, аналіз фінансового стану, зміцнення фінансового стану, закордонний досвід, воєнний стан.

The authors have revealed the issue of the financial condition of insurance companies of Ukraine during the period of martial law. Which becomes especially relevant due to the increase in the general level of financial risks and the decrease in liquidity in the market of insurance services. The purpose of the work was determined, as a study of the financial condition of insurance companies of Ukraine, with the aim of finding ways to strengthen it during the period of martial law. An assessment of the market for insurance services before the full-scale invasion and during martial law was carried out. An analysis of changes in the market structure was carried out. The dynamics of its main indicators have been determined. It was concluded that the financial condition of insurance companies of Ukraine is insufficiently stable. The foreign experience of assessing the financial condition of insurers is analyzed. A comprehensive unified system for assessing the financial condition of insurance companies is proposed. Which should take into account: definition of different types of risks, risk-oriented approach to capital assessment, separate requirements for management and control, experience of the European Union in disclosure of information, formation and publication of reports, regular stress tests and other tools. The specified system should also take into account the experience of international rating agencies and professional organizations working on the market of insurance services of Ukraine. It is also important to consider several strategic directions that lead to strengthening resilience and increasing the level of competitiveness in an unstable environment. They include constant monitoring and analysis of financial indicators for timely response to potential problems, effective risk management, optimization of the financial structure, introduction of new technologies and innovative insurance products, improvement of customer service quality, adaptation of investment strategies to current economic conditions, and active communication with clients and partners. The proposed measures will contribute to increasing the financial stability of companies, their ability to adapt to changes in the external environment, and will ensure long-term success and stability in the market of insurance services of Ukraine.

Key words: insurance company, financial state, financial state analysis, strengthening financial condition, foreign experience, martial law.

Постановка проблеми. Проблема полягає у необхідності аналізу фінансового стану страхових компаній в умовах економічної нестабільності та змін в регулюючих вимогах під час дії воєнного стану. Це включає в себе аналіз фінансових показників, таких як прибуток, забезпеченість резервами, стійкість до стрес-тестів та інші. Також важливо врахувати зміни в ризиках, такі як зростання страхових виплат через пошкодження майна, збільшення кількості страхових випадків та зміни в ринковій ситуації. Оскільки ризики зростають, необхідно мати достатні фінансові ресурси для покриття можливих збитків. Також, фінансові ринки можуть бути менш стабільними та менш привабливими для інвесторів, що робить зміцнення фінансового стану ще більш складним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження фінансового стану страхових компаній в період дії воєнного стану є складним завданням, яке вивчається багатьма економічними дослідниками та вченими. Серед них варто відмітити: Н. Ситник, М. Михайлюк, І. І. Чуницька, Л. М. Богріновцева, І. Д. Лазаршина, С. П. Лазаренко, М. О. Житар та інші. Однак, з урахуванням значних змін на фінансових ринках, дослідження та удосконалення стратегій зміцнення фінансового стану страхових компаній України в період воєнного стану залишаються актуальними та потребують подальшого доопрацювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження фінансового стану страхових компаній в період дії воєнного стану включає вивчення впливу економічної нестабільності та зміни ризиків та їх фінансову стійкість. Крім того, воно охоплює аналіз змін в регулятивних вимогах до страхових компаній під час кризових ситуацій і виявлення ефективних стратегій управління ризиками та фінансових підходів, зокрема на основі міжнародного досвіду.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Цілі статті полягають у дослідженні фінансового стану страхових компаній України, що характеризуються системою показників, з метою пошуку шляхів його зміцнення в період дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом 2021-2023 років кількість зареєстрованих страхових компаній мала негативну динаміку (табл. 1). Так на кінець 2021 року їх кількість становила 155, на кінець 2023 року – майже на 35 % менше. Основною причиною стала істотна трансформація ринку

страхових послуг, і як наслідок, не задовільний фінансовий стан страхових компаній, зумовлений повномасштабним вторгненням на територію України. Нестабільність економічної ситуації, зміни в законодавстві та зростання ризиків сприяли закриттю багатьох компаній, що вказує на серйозні виклики для всього сектору страхування.

Попри зменшення кількості страхових компаній, загальний обсяг укладених договорів страхування значно зріс, що свідчить про підвищений інтерес споживачів до страхових послуг. Також збільшення сформованих страхових резервів вказує на зростання фінансової стабільності та відповідальності страхових компаній перед своїми клієнтами.

Активи, компаній, визначені статтею 31 Закону України «Про страхування», щорічно зростають. Так на кінець 2021 року їх сума склала 47131,2 млн грн, на кінець на кінець 2023 року – 56359,9 млн грн, що майже на 20% більше по відношенню до відповідного періоду 2021 року. Дана тенденція пояснюється вимогами регулятора та свідчить про те, що навіть під час дії воєнного стану страхові компанії демонструють здатність підтримувати та збільшувати свої активи. Хоча темп зростання дещо знизився в 2023 році порівняно з 2022 роком, загальна тенденція залишається позитивною, що демонструє ефективно управління активами та адаптацію до надзвичайних умов, в яких доводиться працювати українським страховикам, є позитивним сигналом для інвесторів та учасників ринку.

Попри позитивну динаміку зростання активів страхових компаній, відбулося скорочення обсягу сплаченого статутного капіталу, який на кінець 2023 року становить 5955,6 млн. грн., що свідчить про певні фінансові виклики або стратегічні зміни в секторі, реструктуризацію та оптимізацію капіталу, зменшення нових інвестицій, консолідацію ринку, повернення капіталу акціонерам або збільшення виплат за страховими випадками в умовах воєнного стану.

За даними НБУ, лідерство за обсягом страхових премій серед інших ризикових видів зберегли автомобільні види страхування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») [1]. Валові премії зі страхування майна та вогневих ризиків зросли на 40% за рік, проте цей продукт досі не відновився після падіння у 2022 році. Ризикові страховики у 2023 році були операційно прибутковими, їх прибуток становив 1,9 млрд. грн., що забезпечило рентабель-

Таблиця 1

Показники діяльності страхових компаній України

Показник	На кінець 2021 р.	На кінець 2022 р.	На кінець 2023 р.
Кількість зареєстрованих страхових компаній, од.	155	128	101
Кількість укладених договорів страхування, тис. од.	99940	88102	94821
Активи, визначені статтею 31 Закону України «Про страхування»	47131,2	54123	56359,9
Обсяг сплачених статутних капіталів	8604,8	6717	5955,6
Сформовані страхові резерви, млн грн	36358,9	41055	46781
Чисті страхові премії, млн грн	47320,4	38550,7	46011,3
Чисті страхові виплати, млн грн	17672,6	12810,8	16736,1
Рівень чистих виплат, %	36,9	33,2	36,4

Джерело: розроблено автором на основі даних НБУ [1]

ність капіталу на рівні 10%. Це майже в півтора рази нижче, ніж у 2022 році, але вдвічі вище, ніж у 2021 році. Страховики життя завершили рік з прибутком 0,5 млрд грн завдяки інвестиційному доходу, рентабельність їх капіталу становить 19%. Кількість страховиків-порушників нормативів наприкінці 2023 року знизилася до 5 компаній, однак їх частка в загальній кількості активів зросла до 8% [2].

Чисті страхові премії та виплати також мали позитивну динаміку (рис. 1), на кінець 2023 року їх сума склала 46011,3 млн. грн. та 16736,1 млн грн відповідно. Рівень чистих виплат зріс на 3,2% протягом 2022–2023 рр. Що може бути викликано різними факторами, такими як: збільшення кількості та складності страхових випадків, зміною ринкових, економіко-політичних умов господарювання, розширенням спектру послуг, що надаються страховиками в умовах дії воєнного стану.

Незважаючи на це зростання, важливо зберігати баланс між чистими страховими преміями та виплатами, щоб забезпечити фінансову стійкість та прибутковість страхових компаній в довгостроковій перспективі. Такий підвищений рівень чистих виплат може вимагати удосконалення стратегій управління ризиками та збільшення ефективності процесів врегулювання виплат за страховими випадками з метою зниження можливих збитків і забезпечення стійкості фінансових показників компаній.

На думку вітчизняних експертів фінансовий стан страхових компаній України під час дії воєнного стану, підпадає під численні ризики, які можуть суттєво вплинути на їх стійкість [3]. Економічна нестабільність, зростання інфляції та валютні коливання можуть

збільшити витрати та знизити доходи компаній. Воєнні дії та політичні зміни створюють додаткові загрози, від підвищення страхових виплат, через збільшення страхових випадків, до непередбачуваних законодавчих змін. Управлінські ризики включають невдалі інвестиції та скорочення капіталу, що може обмежити розвиток компаній. Крім того, зростання конкуренції, зміни в попиті на страхові послуги, кіберзагрози та страхове шахрайство можуть погіршити операційну ефективність страховиків. Проблеми з ліквідністю та втрата довіри клієнтів через неспроможність виконати зобов'язання або негативну інформацію можуть призвести до фінансових труднощів та навіть банкрутства [4].

Таким чином, необхідно звернутись до закордонного досвіду, що може бути корисним для українських страхових компаній у покращенні їх фінансового стану в умовах ризикового та мінливого середовища. Останній може надати стратегії та методи, які вже успішно використовуються в інших країнах для підвищення фінансової стійкості, рентабельності, ліквідності, платоспроможності тощо.

Наприклад, у Сполучених Штатах ключовою методологією є використання системи оцінки ризиків та капіталу (Risk-Based Capital – RBC). Ця система враховує різні типи ризиків (актуарні, кредитні, ринкові та операційні) і вимагає від страховиків підтримувати достатній рівень капіталу для покриття цих ризиків. Для оцінки фінансового стану страхових компаній застосовується система фінансових коефіцієнтів, а також стрес-тестів для перевірки стійкості компаній у різних сценаріях, що вже має позитивний досвід використання в банківському секторі України.

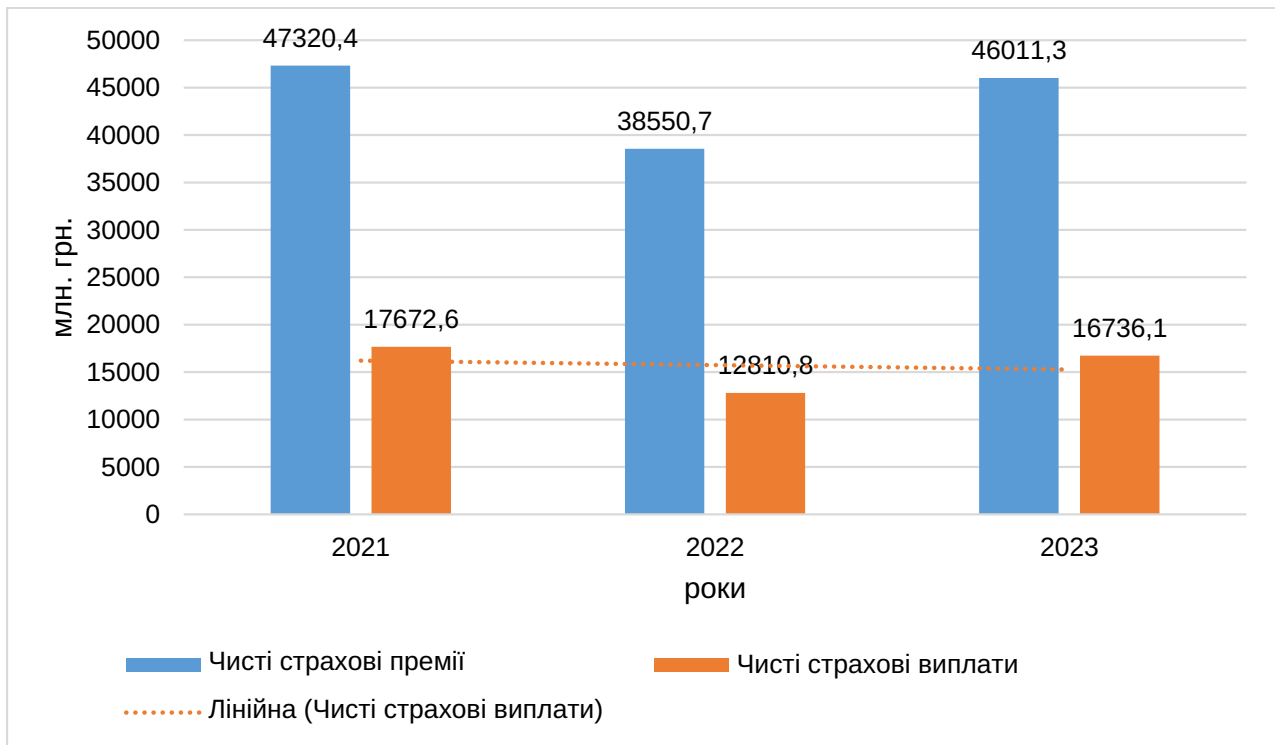

Рис. 1. Динаміка показників чистих премій та виплат за 2021–2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі даних [1]

В Європейському Союзі основою оцінки є директива Solvency II, яка вводить ризик-орієнтований підхід до оцінки капіталу. Solvency II складається з трьох стовпів: кількісні вимоги (Pillar I), вимоги до управління та контролю (Pillar II), а також звітність та розкриття інформації (Pillar III).

У Японії фінансовий стан страховиків визначається за допомогою комплексної системи оцінки, яка включає фінансові коефіцієнти, а також регулярні стрес-тести та інші інструменти, що дозволяють оцінити стійкість страховиків до різних економічних умов.

Міжнародні рейтингові агенції (S&P, Moody's, Fitch) також відіграють важливу роль у оцінці фінансового стану страховиків. Вони розробляють власні методології, які включають аналіз фінансової звітності, оцінку ринкових ризиків та інших факторів, що впливають на фінансову стійкість. На нашу думку, також доцільно буде враховувати вже сформовану в Україні систему професійних організацій та установ, що працюють на ринку страхування. Зважаючи на виклики, пов'язані з регуляторними вимогами, витратами на впровадження та технологічними ризиками, рекомендується співпрацювати з міжнародними організаціями для створення уніфікованих стандартів, що спростить процес відповідності та зни-

зять витрати. Поетапне впровадження нових систем зменшить фінансове навантаження і забезпечить поступову адаптацію. Важливо інвестувати в сучасні засоби кіберзахисту та регулярно проводити аудити безпеки для захисту даних і систем від кіберзагроз. Також слід забезпечити навчання персоналу для ефективного управління новими системами. Ці заходи допоможуть мінімізувати виклики та забезпечити ефективну оцінку фінансового стану страховиків на основі міжнародного досвіду [5], дозволять створити прозору та гнучку систему прогнозування, що сприяє підтримці належного рівня фінансового стану страхових компаній України.

Висновки. Досліджуючи фінансовий стан страхових компаній під час воєнного стану, важливо враховувати кілька стратегічних напрямків, які призводять до зміцнення їх фінансової стійкості та підвищення рівня конкурентоспроможності в умовах нестабільного середовища. Це включає постійний моніторинг та аналіз фінансових показників для своєчасного реагування на потенційні проблеми, ефективне управління ризиками, оптимізацію фінансової структури, впровадження нових технологій та інноваційних страхових продуктів, підвищення якості обслуговування клієнтів, адаптацію інвестиційних стратегій

до поточних економічних умов, та активну комунікацію з клієнтами і партнерами. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню фінансової стійкості компаній, їх здатності

адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та забезпечуватимуть довгострокову успішність та стабільність на ринку страхових послуг України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наглядова статистика. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 27.05.2024).
2. Страховий ринок України. Підсумки 2022 воєнного року. *Forinsurer*. URL: <https://forinsurer.com/news/23/04/03/42517> (дата звернення: 27.05.2024).
3. Ситник Н., Михайлюк М. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни. *Молодий вчений*. 2023. № 5 (117). С. 169–173.
4. Житар М. О. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. С. 48–54.
5. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. С. 251–258.

REFERENCES:

1. Naghlyadova statystyka [Supervisory statistics]. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed May 27, 2024).
2. Strakhovyi ryнок Ukrainy. Pidsumky 2022 voyennoho roku. [Insurance Market of Ukraine. Results of the 2022 wartime year]. *Forinsurer*. Available at: <https://forinsurer.com/news/23/04/03/42517> (accessed May 27, 2024).
3. Sytnyk N., Mykhailiuk M. (2023) Zahrozy ta ryzyky finansovoi bezpeky strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh viiny [Threats and risks of the financial security of the insurance market of Ukraine in the conditions of war]. *Molodyi vchenyi*, no 5 (117), pp. 169–173.
4. Zhytar M. O. (2024) Tendentsii rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Trends in the development of the insurance market of Ukraine under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 61 (117), pp. 48–54.
5. Chunyaitska I. I., Bohrynovtseva L. M. (2023) Osoblyvosti diialnosti strakhovykh kompanii na finansovomu rynku Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of the activity of insurance companies on the financial market of Ukraine in the conditions of martial law]. *Infrastruktura rynku*, no. 71, pp. 251–258.